

IRODALOM

- Ligetiné, Verebély Anna: Tanulmányok az esztétikai nevelés köréből. Akadémiai Kiadó, Budapest 1975.
Schwendenwein Werner: Theorie des Unterrichts und Prüfens. WUV Universitätsverlag Wien 1985.
Schiller Ottó: Bevezetés a biológiai esztétikába. Athaneum Kiadó, Budapest 1912.
Wiener Biedermeier, Malerei zwischen Wiener Kongress und Revolution. Herausgeber: Frodl, Schröder, usw), Prestel Verlag, München 1992.

DR. FÜLE SÁNDOR
ny. főiskolai tanár
Budapest

A magyar cserkészmozgalom pedagógiája (1912–1948)

Az Osztrák-Magyar Monarchia utódállamainak oktatásügyéhez a magyarországi nevelőintézmény, a cserkészlet is hozzátartozott. Magyarországon 1912. december 28-án alakult meg a Magyar Cserkész Szövetség.¹

1910. évtől megkezdődött néhány csapat szervezése.

A mintája Angliában *Robert Baden-Powell* (a cserkészek „*Bi-Pi*”-nek becézték) munkájaként az 1907–1908-as évtől szerveződött. A magyar cserkészmozgalom fejlődésének történetét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy Magyarország a világcserkészlet fejlődésében a legelső között volt. A hivatalos megalakulástól a megszűnésig, 36 éven át fejlődése nagy ívű volt, és jelentős értéket biztosított.

A magyar cserkészetről az első közlemények már 1909-ben megjelentek a Nagybecskerekai Piarista Gimnázium értesítőjében. A cserkészlet első magyar terjesztői *Szilassy Aladár*, *Megyericsy Béla* és *Sik Sándor* voltak.² A nagy munkában őket, *Karácsony Sándorral* az élen, többen követték.

A számunkra oly jelentős témáról szóló írásunkban, az elért forrásanyagokat mindennek-előtt neveléstörténeti és pedagógiai szempontból vizsgáljuk.³

Csak „éppen érintjük” a magyar cserkészmozgalommal kapcsolatos gyakori ideológiai és politikai vonatkozásokat. A jelentős kutatási eredmények közül elsősorban *Sik Sándor*, *Karácsony Sándor*, *Dobos László*, *Bodnár Gábor*, *Gergely Ferenc*, *Mészáros István* kiváló munkáit használjuk fel. A leírtakat egybevetjük az átélte tapasztalatainkkal, az 1938–1948. évek közötti cserkész életünkkel. Sokakkal együtt, mindezek alapján, nekünk is meggyőződésünk „...hogyan a magyar cserkészlet története a nevelési tanulságok kimeríthetetlen tárháza.”⁴

A 36 éves fejlődés folyamata

Jelentős magyar neveléstörténész (*Mészáros István*) megállapítása, hogy az 1916–1946 között a magyar cserkészpedagógia virágkorát élte.⁵ Ebben a virágkorban voltunk magunk is cserkészek. Nagy szerencsénk, a miskolci „794. Szittyá” cserkészcsapatban, *Bodnár Gábor* parancsnok vezetésével.

Bodnár Gábor a magyar, de 1945 után a külföldön szerveződő magyar cserkészmozgalom jelentős vezetője volt. Az Egyesült Államokban élt haláláig.

A magyar cserkészmozgalom fejlődésének első lépésére már utaltunk. Az I. világháború előtt, *Sík Sándor* munkájának hatására is, lendületessé vált a cserkészcsapatok szerveződése.⁶ Különösen a II. Világháború után, a cserkésztől egyoldalúan, felszínesen itélkezők, a cserkészet militarista jellegét emelték ki. Más – nem helytálló – elitélő jelzőket is használtak. Az ilyen megbélyegzéseket a pedagógiához valóban értők és a cserkészmozgalmat alaposan ismerők meggyőzően cáfolták.

Az I. Világháború kirobbanása megtörte a cserkészmozgalom hazai fejlődésének lendületét is. Egy válságos időszak következett az egyébként is számos kezdeti problémával küszködő ifjúsági mozgalomban. Tudományosan feltárt tény, hogy már ebben az időszakban a magyar pedagógus társadalom, de a szülők egy része is felismerte a cserkészetben meglévő pedagógiai lehetőségeket. Ezért támogatta annak az iskolában való fejlesztését.

A háború alatti és az azt követő (1914–1919) események a magyar cserkészmozgalmat is alkalmazkodásra kényszerítették. A háborús és a forradalmi viszonyok tényeiről alapos részletezettséggel *Gergely Ferenc* ír, a már említett 396 oldalas könyvében. A Horthy-rendszerben, jelentős előzetes viták alapján, kialakultak a magyar cserkészmozgalom megváltozott körülmények közötti működésének alapelvei. A kialakulásban jelentős volt *Gróf Klebelsberg Kunó* és *Hóman Bálint* miniszterek megnyilatkozása. *Klebelsberg* szerint „...az utolsó 15 év legnagyobb pedagógiai mozgalma a cserkészet...”. *Hóman* szerint „...az iskola is sokat nyer általa azzal, hogy a tanítás mellett a nevelést ápolja erősebben.”⁸

Kiemelten említést érdemel, hogy a Cserkész Szövetség, sokáig *Sík Sándor* irányításával, nagy gondot fordított a cserkész vezetők cserkészpedagógiai, nevelésmódszertani képzettségének növelésére! Ilyen tartalmú cikkek, könyvek gyakran jelentek meg. Erőteljesen megindult és folyamatosan tökéletesedett a magyar cserkésztiszt képzés. A tapasztalatok felhasználásával ez a képzés (az évek során) rendkívül magas színvonalat ért el.⁹ A test- és jellemnevelés, az erkölcsi- és a hazafias nevelés egyre inkább középponti kérdéssé vált a cserkésznevelésben is. Ez teljesen összhangban volt a Horthy-rendszer nevelési törekvéseivel. Az 1930-as évek elejétől, a cserkésztiszt-képzést az őrsvezető-képzést az ilyen táborok szervezése követte. Több őrsvezető képző táborban magunk is részt vettünk. Egy „házi őrsvezetőképző” táborban, amelyet *Bodnár Gábor* parancsnokunk vezetett, nagy élményeket szereztünk. A tábor elvégzésekor egy mai napig őrzött nagyalakú emléklapot kaptunk. Ennek jobb sarkában *Bodnár Gábor* írásával olvasható a jellemzésünk: „Igyekvő, szorgalmas, értelmes cserkész”. Egész életünkben igyekeztünk, hogy ezt az első írásos jellemzést kiérdemeljük.

Az egyházak, a vallásfelekezetek cserkészmozgalommal való kapcsolatáról, a leánycserkészet, a farkaskölyök-mozgalom kezdetéről, az öregcserkésztől bőséges kutatási anyag áll rendelkezésre.¹⁰ Ezekről a témákról írásunkban nem beszélünk. Ugyanígy bőségesen feldolgozták a II. Világháború alatti és utáni nehéz, sok oldalról akadályozott fejlődés tényeit is.¹¹ Magunk, ez alkalommal, inkább a lényeggel, számunkra a legfontosabbal, a cserkészpedagógiával foglalkozunk.

A cserkészpedagógia értékei

A *Baden-Powell-i örökség* (az angol boy scout cserkészmozgalom) *lényege* a jellem képzése és a tábori ügyesség fejlesztése. A tevékenység során mindig a fiúk természetéhez alkalmazkodtak. Számukra sok megbízást adtak. „*Élni hagyni*” volt a fő jelszavuk. Ezért a cserkészek nagy feladatok elvégzésére voltak képesek. A cserkészmozgalom alapítójának nézetei (aki nem neveléstudós volt) természetesen nem alkottak egy új tudományos pedagógiai rendszert. Pedagógiai nézeteinek legfőbb jellemzője a *gyermekközpontúság* volt! A cserkészek életkori

sajátosságait a feladatok meghatározásakor komolyan figyelembe vették. Fő törekvésük volt az *öntevékenységre és az önállóságra* szoktatás. Az egyéni és a közösségi nevelés összhangjának megteremtésére törekedtek. A cserkészvezetőket a fiatalokban (az emberben) való bizakodás, a pedagógiai optimizmus és a gyakorlatiasság jellemezte. *Döntő elv volt a másokon való segítség!* *Baden-Powell* szerint a cserkészszellem bátorságot, tettekkészséget, önállóságot, meggondoltságot jelentett.¹²

A cserkészzet figyelemre méltóan értékes neveléstanával számos angol, amerikai, de magyar írás is bőven foglalkozik.¹³ A cserkészpedagógia legfontosabb értékeit a magyar neveléstudományi munkákban általában elfogadott rendszer, annak alrendszerei szerint foglaljuk össze. A továbbiakban már csak a cserkészzet magyar tartalmi kérdéseire összpontosítunk.

A cserkészzet célrendszerének magyar tartalma

Pedagógiai szempontból fontosnak tartjuk, hogy a cserkészpedagógia elveiben – a 20. század eleji reformpedagógiával erős kapcsolatban *Rousseau, Dewey, Claparède, Ellen Key* hatásai és tanításai ismerhetők fel.¹⁴ A cserkészpedagógia *Herbart* és *Foerster* elméletét is hasznosította.¹⁵ A magyar pedagógiai gondolkodók közül elsősorban *Nagy László, Imre Sándor* és *Karácsony Sándor* pedagógiájának elemei épültek be a magyar cserkészpedagógiába.¹⁶ *Weszely Ödön*: „Pedagógia” c. könyvének kiváló tartalma azonban abból hiányzik!

A cserkészpedagógia alapjait – a fentebb már kiemelték mellett – a cserkész törvények jelentették. A törvények ereje főként abban volt, hogy nem tiltásokat rögzítettek, hanem a 10-16 éves cserkészeket pozitív cselekvésre ösztönözték.

A cserkész törvények a cserkész tevékenység fő céljait és fő követelményeit foglalták össze. A magyar, az angol és az amerikai stb. cserkész törvény-változatok között bizonyos különbségek voltak.¹⁷ Az első magyar törvények megfogalmazásában (sorrendben): a becsület; a hazához való hűség; a másokon való segítség; a barátság és minden vallásnak, nemzetnek a tisztelete; lovagiasság; az állatok szeretete; a vidámság; a takarékoság; a gondolatban, szóban, tettben való tisztaság erényei emelkednek ki.¹⁸

A végleges magyar törvényi megfogalmazásban a sorrend a következő: az igazmondás; a kötelességteljesítés; a mások segítése; másokkal való testvéri kapcsolat; másokkal szembeni gyengédség, a saját magával való szigorúság; a természetszeretet; az engedelmesség; takarékoság; testi-lelki tisztaság emelkedik ki.

A cserkész törvényekből a vallásérkölcsi nevelés hatása egyértelműen kiderül. Voltak (és bizonyára vannak) olyanok, akik ezt a tényt pozitívan, míg mások negatívan ítélték, ítélik meg. Magunk, a jelzett kiváló csapatban történő neveltetésünk tényleges hatásaira gondolva, a vallásérkölcsi tartalmat egyértelműen pozitívan értékeljük. A cserkész törvények megtartásához (ezt rendkívül szigorúan vették) a cserkésznek erős akaratra volt szüksége! Az akarat és a jellem nevelése egymástól elválaszthatatlanul a cserkészzet alapvető célja volt. Itt jegyezzük meg, hogy a szocialista társadalom éveiben, amikor pedagógusképző főiskolákon pedagógiát oktattunk, az akarat és a jellemnevelés témája erősen háttérbe szorult. A szakkönyvekben ilyen témák kifejtése nem is szerepelt. Az oktatás során, e témára különös gondot fordítottunk.

A cserkész törvények betartását, az akarat és a jellem nevelését a cserkész csapatokban mint célt elérték, mint követelményt megvalósították. Nagy szükség lenne arra, hogy a 21. század elején hazánkban, ilyen célokat, követelményeket kitzúzó és megvalósító ifjúsági mozgalmak működjenek. Sajnos a II. világháború után Magyarországon az ilyen pozitív személyiségformálást végző ifjúsági mozgalmakat „szétverték”. Kétségtelen, hogy a létrejövő úttörőmozgalom (csapatonként különböző színvonalon) pótolni tudta a gyermekek nevelésében ezt a hiányt. Sajnálatos, hogy az 1989. évi rendszerváltozás után, az úttörőmozgalom is a „probléma-rovatba” került. Az úttörő csapatok, a cserkész csapatok újjá alakulva viszonylag kevés

számú gyermek nevelésével tudnak foglalkozni. A cserkész- és az úttörőmozgalmak célkitűzései között jelentős különbségek, de azonosságok is találhatóak. Magunk, az 1948–1951 években, úttörőcsapat vezetőként is működtünk. Cserkésztudásunkat és tapasztalatainkat (Budapest III., Szentendrei út 129. Általános Fiú Iskola) jól tudtuk hasznosítani. A „Pajtás” c. úttörőújság szerkesztőségébe is meghívtak bennünket. Pl. a „Szerkesztő postája” rovatot is készítettük.

A cserkész-tevékenységrendszer gazdagsága

A magyar cserkészlet sokoldalú és folyamatosan gazdagodó tevékenységét a legjobban és a legrészletesebben *Bodnár Gábor* (1989) „Cserkészkönyv” 3 kötetes munkája mutatja be. A könyvet tanulmányozva ráismerünk arra, hogy annak továbbfejlesztett tartalmát vagy jelentős részét velünk is megvalósították. A körülmények változásával – természetesen – ez a tartalom több részletében változott. Ez a cserkész-tevékenységrendszer alakításában mindig így történt.

A *Cserkészkönyv I. kötetében*, az alapok, a törvényértelmezés, a cserkészfogadalom mellett, a táborozás elemi tudományának elsajátításáról van szó. A magyar mondák, a rovásírás, ijkészítés, állatnyom, útlelek, sípjelek, csomókötések ismerete egészen konkrét, könnyen utánozható, megvalósítható leírásokkal található. A sátorverés, a tűzrakás, a szalonnasütés stb. tudományának elsajátítása volt a legfontosabb. (Mindezeket ma is tudjuk.)

Az erdőn való izgalmas, egyedüli időtöltés életkoronként változott. Először egy óra nappal, több óra nappal, majd 24 óra, benne egy éjszaka is. Nekünk (már őrsvezetőként), egy különpróba alapján, egy éjszakát kellett egyedül az erdőben töltenünk. Közben a Bükk-hegységben, Szent-Lélek és Mária-forrás környékén, különböző helyeken kaptuk az írásbeli utasításokat, hogy mit kell csinálnunk. Azt nem tudtuk, hogy idősebb cserkész társaink vigyáztak ránk.

A tavaszi-, a nyári- és a téli táborozás előtt (amelyeket leggyakrabban a Bükk-hegységben, Királykúton és Mályinka faluban, az iskolában szerveztünk) alapos kiképzést kaptunk. A felszerelésről, a csomagolás módjairól, a sátor felveréséről, az egészségügyi szabályokról, az elsősegélynyújtás alapelveiről, a reggeli tornagyakorlatokról még a tábor előtt, „elméleti vizsgát” is kellett tennünk.

Az I. kötetben még a Tanítvány, a Csodaszarvas, a Vérszerződés, a Szemfüles fiú, a Vasgyúró próba újabb követelményei, tevékenységei találhatóak meg.¹⁹

A *Cserkészkönyv II. kötetében* ugyancsak a Próbarendszer más követelményei és tevékenységei találhatóak. A *Próbarendszer tárgykörei* mindhárom kötetben azonosak: Jellemnevelés; Cserkészstudás; Embertársak szolgálata; Magyarságismeret; Testi teljesítmény. A próbák tartalmát 10-12, 12-14, 14-16 éves korosztályok szerint csoportosították és alakították. Azok rendkívül jól áttekinthetők.

A II. kötetben alaposan kidolgozott a *Hitvalló Próba* (Cserkészjellem; Kötelességek Istennel, a hazával, az embertársakkal szemben); a *Kalandozó Próba* (pl.: Táborozás; Térképismeret; Morzejelek; Főzés; Éjjeli őrség; Cserkészjátékok); a *Táltos Próba* (pl.: Táltosok; Bal esetek; Mentődoboz összeállítás; Betegápolás; Őrsi élet); a *Halász-Vadász* próba (pl.: Magyar állatmesék; Népdalok; Természet megfigyelés; Nyomolvasás; Vadászat; Halászat; Egy nap egyedül az erdőn); és a *Bujdosó Próba* (Önnevelés; Önmegtartóztatás (pl. szomjasak vagyunk, forráshoz is értünk, megálljuk, hogy nem iszunk vizet); Akadályversenyek; Sportok; Éjjeli gyakorlatok; Megfigyelőverseny) egészen konkrét, fiúknak tetsző, hasznos, de boldog gyermekkorot biztosító tevékenységi formái és alkalmazási módszerei találhatóak.²⁰

A *Cserkészkönyv III. kötetében* az *Apostoli Próba* követelményei, tevékenységei (pl.: Példamutatás; Jellemnevelés; Önnevelés; A szónoki beszéd követelményei); a *Julianus Próba* (pl.: Honfoglaló magyarok életmódja; A csillagos ég, az ásványok, a kőzetek, a termőtalaj megismerése; térképészeti ismeretek); a *IV. Béla Próba* (pl.: Az emberi test ismerete);

Elsősegélynyújtási ismeretek; Balesetvédelem; Gyógynövények ismerete, gyűjtése; Házi gyógyszerek készítése; Természetjárás szabályai); a *Tinódi Próba* (pl.: Magyar népdalok, népmesék, népszokások; Néptánc; Népviselet; Helyi díszítőművészet; Magyar történelmi ismeretek; Más népek megbecsülése; A magyarság nagy értékei; Cserkész történelem); *Toldi Próba* (pl.: Egyedül 24 óra az erdőben (ezt az én cserkész koromban Indián Próbanak hívták); valamint Tábork szervezése; Teljesítménypróbák; Sport; Házimunkák végzése) követelményei és tevékenységi formái, alkalmazási módszerei találhatók.²¹

A magyar cserkészpedagógia gazdag (legjobban a *Bodnár Gábor* által kidolgozottakat ismerjük) próbarendszerét, annak követelményeit, tevékenységi formáit, tartalmát és módszereit ismerők egyértelműen megállapíthatják, a cserkészmozgalom politika-mentességét.

A leírtak alapján, a 21. században, a cserkészlet nélkül is, *szükséges lenne a magyar nép, a magyar nemzet, Magyarország, de a világ minden más népének, az emberiségnek a szeretetére és szolgálatára nevelés.* A cserkészmozgalomban, a fentiek elemzése alapján is kiderül, mindez hangsúlyos volt.

A bemutatott három kötetben egyetlen egy szó sem található (!), amely fasiszta, nacionalista, antiszemita vagy rasszista nézeteket mutatna! Azt is hangsúlyozzuk, hogy 10 éves cserkésztevékenységünk során, mi egyetlen egy más népet lebecsülő vagy a zsidók negatív megítélésére utaló megjegyzést nem hallottunk. Ilyen tanításokra nem emlékszünk. Így soha nem voltunk, (nem vagyunk!) „olyan magyarok”, mint amiket a *magyarokat „címkezők”, általánosítva megítélők* hangsúlyozni szoktak. Igaznak érezzük *Bodnár Gábor* intelmét (Cserkészkönyv III. kötet 1. lapján): „Kedves fiúk! Győzzétek le a magyarság ellenségeit”. Mert a magyarság ellensége az is, aki róla *differenciálatlanul általánosító megjegyzéseket tesz!* És aki pl. nem fejleszteni, nem felemelni, hanem züllesztetni kívánja a magyar ifjúságot, a magyarságot. Az EU fejlett tagországainak népei és általunk ismert pedagógiai ezt a kérdést így értelmezik. Érdemes alaposabban megismerni az igazi demokratikus felfogásokat! *A magyar média ezeket is közölhetné!*

A cserkészpedagógia módszertana

A cserkész-tevékenységrendszer kimeríthetetlen gazdagságát a fentiekben csak érzékelni tudtuk. Fontos lenne – a meglévő kutatási anyagok felhasználásával – kutatóknak, kutatócsoportoknak erről, valamint az eszközrendszeréről és a módszerekről is egy átfogó monográfiát készíteni.²²

Azt a kívánt monográfiát – a 19. és a 20. századi magyar pedagógiai gondolkodók rendkívül értékes szellemi hagyatékával együtt – jól lehetne használni egy időtálló, valójában politikamentes *Magyar Pedagógia Könyv* elkészítéséhez. Ez a könyv bizonyára gazdagíthatná az Európai Unió tagországainak pedagógiáját is. Megismerhetnék az igazi magyar szellemiséget és a demokratikus pedagógiai kultúrát. Csak remélhető, hogy egy ilyen könyv a 21. század első felében elkészül. Nagy szükség lenne rá! A magyar pedagógia értékeit elsősorban a magyar pedagógusoknak kellene jobban ismerniük!

A cserkészpedagógia eszközszerrendszere, módszertana alaposan átgondolt és jól kidolgozott volt. A cserkészlet neveléstanával, azon belül a speciális eszközökkel és módszerekkel a *Magyar Cserkészvezetők Könyve IV.* kiadásában (amely három kötetes munka) foglalkozik.²³ Ez a módszertan gyakorlatorientált volt!

A cserkészotthon, a műhelymunkához műhely, a rendgyakorlatok, a játékok, a sportok, a szolgálatok, a kivonulások, az ünnepélyek, a kiállítások, a táboroztatások, a próbáztatások tevékenységi formáival kapcsolatos módszerek számos más magyar cserkészkönyvben és folyóiratban is bőven megtalálhatóak. Az elmélet és a gyakorlat egységben volt!

Mostani írásunkban a magyar nevelés elméletében tudományosan kidolgozott nevelési hatásrendszerrel és módszerekkel hasonlítjuk össze, illetve azok elemeihez viszonyítjuk a cserkészélet gyakorlatában leggyakrabban alkalmazott módszereket.²⁴

A cserkészlet nevelési folyamatában a *közvetlen (direkt) és a közvetett (indirekt)* nevelő hatások egyaránt érvényesültek. A cserkészvezetők (parancsnokok, tisztek, segédvezetők, őrsvezetők) a cserkészélet normáit, eszméit, ideáljait, céljait, magatartási követelményeit a cserkészek számára életkoruknak megfelelő módon, jól érthetően közölték. Ezt magunk is sokszor tapasztaltuk. Alapvető követelmény volt (és remélhetőleg az 1989 utáni magyar cserkészcsapatokban is az), hogy a tanultakat mindenkinek szinte azonnal alkalmaznia kellett. A konkrét feladatokat jól meg kellene oldani.

A felnőtt cserkészvezetők tekintélye és nevelő hatása jelentős volt. A „794 Szittya” cserkészcsapatban *Bodnár Gábor* parancsnokunk (és *Szentkúthy Félix* a csapat tanárelnöke) számkra igazi minta, kiváló példa volt. Követeléseiket mindig nyugodtan megmagyarázták.

A feladatok megoldásához a cserkészvezetők és társak segítséget adtak. A vezetők *ellenőriztek, értékelték*, ha kellett, újra felvilágosítottak. A nehézségek esetén *ösztönöztek*. A legkisebb igyekezetet is elismerték.

A cserkészcsapatok életében nagy szerepük volt a *szokások* kialakítását szolgáló („beidegző”) módszereknek. A *gyakoroltatás* jellemző volt.

A magyar történelmi eszményképek, példaképek állítása tudatos és rendkívül hatásos volt. A cserkészmozgalomban soha nem alkalmazták a *kényszerítés* módszerét. A *meggyőzés* módszere dominált.

A *közvetett (indirekt) hatásrendszer* a cserkészpedagógiában a legkiemeltebben érvényesült. A *közösségi szellem* (igazi demokratikus alapokon) maximálisan érvényesült. Ez a *közös fizikai tevékenységekben* (cserkészotthon-takarítás, -díszítés, táborverés, tűzrakás stb.) állandóan megmutatkozott. A kiscsoportos tevékenységekre és az őrsök által végzett (a legtöbbször *versenyszerű*) munkákra épült minden. Ezek, napjaink „világi” pedagógiája szerint is, a közvetett hatásrendszer alapvető forrásai.²⁵

A cserkész szervezeti egységekben, a tagok között szoros baráti, „*testvéri*” kapcsolat volt. Értelmetlen vitára, ellenkezésre nem emlékszünk. Az *okos viták, érvelésekkel* a cserkészek jellemzői voltak. Ezt a vezetők tanították (már 10 éves kortól) és megkövetelték.

Az *egymás (és mások) kölcsönös segítése* (cserkész törvény alapján) a legfontosabbak egyike volt. Az esetünkben is jellemvonásunkká vált.

A *kölcsönös ellenőrzés és értékelés* módszere minden elvégzett cserkésztevékenységre kiterjedt. A *példaadás* minden cserkész számára kötelező volt. Erős volt a cserkészek „jóra való” *motiváltsága*. (Bár így lenne ez a mai erőszakos, „tanárverő” tanulók esetében is!)

A cserkészpedagógia módszertanában az *együttműködés* (a kooperáció) a leginkább alkalmazott eljárás volt. Ez a legnehezebb erdei terepeken végzett *akadályversenyeken* is megmutatkozott.

A cserkészközösségekben a jelentős nevelői eredmények a kitűzött *célok*kal, a világos *követelményekkel*, az élményt nyújtó *tevékenységekkel*, az elérhető perspektívákkal, az erős „tradicionális” és az őrsönként, csapatonként kialakított *hagyományokkal* is magyarázhatók!

A cserkészpedagógia gyakorlatában az *értérendszer, a célrendszer, a követelményrendszer, a tevékenységrendszer, az eszközrendszer, az ellenőrzési és értékelési rendszer szoros egységben volt!* „Ebben állt a nagy titok!” Ezért volt jó és igazi pedagógia!

Az ifjúsági mozgalmak, a cserkészlet további elmélyült kutatásai alapján, fontos lenne a cserkészpedagógiát még teljesebben összegezni! Az összegzés nagy érték lehetne valamennyi magyar ifjúsági mozgalom, az iskolai és pl. az iskolai napközi otthoni nevelés pedagógiáinak, koncepcióinak tervezett további fejlesztésekor.

A magyar cserkészzet problémái

A már említett forrásmunkák készítői a problémákat alaposan feldolgozták. Így most azokról csak egy vázlatos áttekintést adunk.

A súlyos és állandó *pénzügyi nehézségek* akadályozták a cserkészpedagógiai rendszer még eredményesebb megvalósítását.²⁶ A szegénység jellemezte a legtöbb cserkészcsapatot. Ezt magunk is átéljük.

Az egyházak és a vallásfelekezetek mozgalommal való kapcsolatának problémái számos helyen és tartósan jelentkeztek.²⁷ Pozitív példák is bőven voltak!

Sok problémát okozott (egy bizonyos korszakban) a *levente intézménnyel* való kapcsolat. A *cserkészzet militarizálására* tett „felső” lépések a legnagyobb problémát jelentették a demokratikus és magyar szellemű cserkészcsapatok számára.²⁸

A legnagyobb problémát az 1919 és az 1942 években Európa-szerte jelentkező súlyos *politikai változások* jelentették.²⁹ E problémák elkerülése érdekében számos cserkészvezető „próbált” cselekedni. A mi csapatunkban sikeresen!

A II. világháború után az *úttörőmozgalommal való egyesítési törekvések* okoztak problémákat.³⁰

Az említett (főként a megszálló szovjet és hazai kommunista nyomásra jelentkező) problémák megoldhatatlanná váltak. Ezért, 1948 szeptemberében (mert „megszüntették”) a magyarországi cserkészmozgalom bejelentette a törvényes keretek közötti működését.

Néhány tanulság

A magyar cserkészmozgalom (az angol alapítók megismert pedagógiáját használva) a vizsgált (viszonylag rövid) időszakban jelentős fejlődést ért el. *Gergely Ferenc* idézett alapos könyvében jelzett politikai „eltévelyedések”, torzulások elsősorban egyes felső cserkészvezetői körökben mutatkoztak. A mi „794. Szittya” cserkészcsapatunkban csak a „honvédszervezetőképzés” néhány gyakorlati követelményét (pl. lövészet) érzékeltük!

A cserkészvezetőinktől szélsőséges véleményt soha nem hallottunk. *Bodnár Gábor* cserkészparancsnokunktól soha egyetlen egy megjegyzést nem hallottunk, amelyek a zsidók ellen irányultak volna! Csapatunk több tagjának (nekünk is) zsidó barátja is volt. Soha nem voltunk antiszemiták! Szüleinktől, iskoláink pedagógusaitól, osztályfőnökeinktől, cserkészparancsnokainktól, rokonainktól, barátainktól (Miskolcon) soha zsidóellenességet nem tapasztaltunk. Sőt élelemmel segítettek (segítettük) a bujkálásra kényszerített zsidó üldözötteket. Ezek tények!

A mi cserkészcsapatunkban vezetőink részéről egyetlen egy uszító megjegyzésre sem emlékszünk, amely például a szomszéd országok népei ellen szólt volna. Ilyen témák a cserkész foglalkozásokon és egyéb beszélgetések során sem vetődtek fel. Az igaz, hogy a trianoni igazságtalanságokról gyakran volt szó.

A legfontosabb tanulság az elmondottakkal kapcsolatosan az, hogy *a cserkészcsapatokban erőteljesen a magyarság, a magyar nép, a magyar haza szeretetére neveltek!* De más népeknél (számos országot, népet közvetlenül is megismerve) ugyanezt tapasztaltuk! Magyarországon – erre büszkék lehetünk – napjainkban sem vernek meg senkit, ha nem magyar! És szlovák-, román-, szerb-, ukránellenes feliratok sem találhatók! Ezek is tények! Európa is jobban ismerhetné a magyarokat.

Az is tanulság, hogy a cserkészcsapatok életében a legfontosabb, *a leghangsúlyosabb feladat az erkölcsi, az akarati és a jellemnevelés volt!* Ezt a feladatot a legtöbb magyar cserkészcsapatban magas színvonalon és igen eredményesen oldották meg. Ugyanezt teszik az EU fejlett tagországaiban és a világ legtöbb országában. A tanulásra, a becsületes munkára, a nehéz, küzdelmes magyar életre nevelték a fiatalokat. A cserkészvezetők világosan megmutatták

azt az utat, amelyen egy magyar cserkészfiatalnak járnia kell. A cserkészekben azt is tudatosították, hogy a mindennapi életükben milyen hibákat kell elkerülniük. A dohányzás, az italozás (drogozás akkor még nem volt), a korai szexuális élet, az azonos neműek közötti kapcsolat, az önző, a tartalmatlan, az erőszakos élet elkerülésére készítettek fel. Hangsúlyozták a családi élet, a leendő gyermekek iránti felelősségérzet fontosságát!

A magyar cserkésznevelésnek, -pedagógiának nagy tanulsága, hogy a családi- és az iskolai nevelést jól kiegészítve, *értékesebb emberekké, jó magyarokká nevelték a 10-16 éves fiatalokat*. Bár így lenne ez napjaink magyar cserkészcsapataiban és a világban (a 15 milliós magyarságot érintő) magyar cserkészcsapatok életében is.

Tanulásgként fogalmazható meg, hogy változatlanul fontos a magyar cserkész múlt értékeinek, természetesen a hiányosságainak és problémáinak is egyre objektívebb feltárása. A cserkészpedagógia hatásaival, a 21. század elején, már nem egyoldalú, sokszor szélsőséges politikai nézetek képviselői, hanem a magyar neveléstudomány jól képzett és objektivitásra képes, higgadt képviselői foglalkozzanak. Erre jó példát ad *Karácsony Sándor* és *Mészáros István* jelentős munkássága.

A közeli években érdemes lenne, a cserkészpedagógia témakörében, egy nemzetközi konferenciát szervezni Magyarországon. Erre azért is szükség lenne, mert Magyarországon, Európában, a világban – a sok problémát is felvető – ifjúság nevelésében jóval erőteljesebb és eredményesebb nevelésre van szükség. Ehhez a tevékenységhez a cserkészpedagógia értékeinek még teljesebb feltárása jó alapot jelentene.

Boldogok lehetünk, hogy 40 évi „szünetelés” után, 1989-től *újra él a magyarországi cserkészmozgalom*.

Az ifjúság jelentős része számára, erőteljesebben kellene *létrehozni és fejleszteni* a cserkészcsapatokat!

Az 1989. évi rendszerváltozás idején – A „*Régi magyarság*” sorozatban – megjelent kiváló cserkészpedagógiai könyvben összegezték az 1910–1948 években működő cserkészcsapatok nevelési értékeit, nagy eredményeit.³¹

Az ismert cserkészpedagógiai értékek és a 19-20. századi magyar pedagógiai gondolkodók szellemi hagyatékának felhasználásával ifjúságunk egy részének neveltségi állapota jelentősen javulhatna.³²

Magyarország 21. századi elmaradhatatlan felemelkedése, gazdagodása csak egy erős haza- és népszerűtettel, egy korszerűen képzett, becsületes, tettekkel kitűnni vágyó ifjúsággal képzelhető el. Ilyen ifjúság neveléséért a cserkészmozgalom is sokat tehetne. „Ragyogj cserkészliliom!”

IRODALOM

1. Bodnár Gábor (1989): Cserkészkönyv III. 93. Püski Kiadó.
2. u.o.: 91-92.
3. Nem foglalkozunk az 1956-ban és az 1989. év után újra szerveződő magyar cserkészet történeti tényeivel. Valamint az 1945-től a mai napig meglévő „világ magyar cserkészet” tényeivel sem.
4. Gergely Ferenc (1989): A magyar cserkészet története (1910–1948). 389. Göncöl Kiadó.
5. Mészáros István (1997): „Cserkészet, cserkészmozgalom” címszó. Pedagógiai Lexikon. (Főszerk. Báthory Zoltán, Falus Iván) Keraban Kiadó.
6. Gergely Ferenc (1989): i. m. 29.
7. Dobos László (1960): A cserkészet kritikája a hazai pedagógiai sajtóban. Tanulmányok a nevelésméлет köréből. Budapest. Az 1966. évi Pedagógiai Lexikon címszáva. 242.
8. Gergely Ferenc (1989): i. m. 58.
9. u. o.: 60-75.
10. u. o.: 75-92.

11. u. o.: 299-379. és Bodnár Gábor (1989): A magyarországi cserkészlet története; Karácsony Sándor (1946): Demokrácia és cserkészlet. Budapest.
12. Gergely Ferenc (1989): i. m. 13-15.
13. Boden-Powell (1908): Scouting for boys. London: Sík Sándor (1930): A cserkészlet. Budapest; Mészáros István (1984): Cserkészlet és pedagógia. Pedagógiai Szemle. 7-8. 722-732; Mészáros István (1988): Sík Sándor magyar cserkészpedagógiája. Budapest; Gergely Ferenc i. m.: 390-392.
14. Pedagógiai Lexikon (1976): I. kötet (Főszerk.: Nagy Sándor) Akadémiai Kiadó. 241-242.; Pedagógiai Lexikon (1997): I. kötet (Főszerk.: Báthory Zoltán, Falus Iván) Keraban Kiadó. 254-256.
15. Gergely Ferenc i. m.: 19.
16. u. o.: 19.
17. u. o.: 16-20.
18. Gergely Ferenc i. m.: 17.
19. Bodnár Gábor (1989): Cserkészkönyv I. kötet. 104. Püski Kiadó
20. Bodnár Gábor (1989): Cserkészkönyv II. kötet. 123. Püski Kiadó
21. Bodnár Gábor (1989): Cserkészkönyv III. kötet. 137. Püski Kiadó
22. Gergely Ferenc i. m.: 390-392
23. u. o.: 106-114.
24. Bábosik István (1999): A nevelés elmélete és gyakorlata. 83–148. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
25. Kohlberg, L. (1966): Moral education in the schools. A Developmental View. School Review 74. 1-30; 37-42.
26. Gergely Ferenc i. m.: 179-180.; 260-262.
27. u. o.: 75-84.
28. u. o.: 131-138.
29. u. o.: 45-321.
30. u. o.: 348-380.
31. Bakay Kornél (1989): Ragyogj cserkészliliom. Metrum Kiadó, Budapest. 184.
32. Dr. Füle Sándor (2007): A magyar pedagógiai gondolkodók szellemi hagyatéka. Előadás a II. Neveléstörténeti Konferencián. Fürstenfeld, Ausztria. 2007. október 12-13. (L. Dr. Füle Sándor (2010): „Magyar Neveléstörténeti Csoportkép” c. írásában. I. Rész „Tanító” c. Módszertani Folyóirat, 7. sz. 8-9. o.; a további II.; III.; IV.; V. részeket a következő számokban közlik.)

SZERZŐINK, MUNKATÁRSAINK FIGYELMÉBE!

Tisztelettel kérjük szerzőinket, hogy kéziratukat a szerkesztőség címére küldjék: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. A borítékra feltétlenül írják rá, hogy *kézirat*. Csak „gépel”, 8–10 lapnál nem nagyobb terjedelmű kéziratokat fogadunk el. A kéziratot 1 példányban, 12-es betűmérettel, normál géppapíron, a „gépelési hibák” gondos javításával, a felhasznált szakirodalom pontos feltüntetésével (szerző, cím, hely, kiadó, lapszám) kérjük. A közérthetőség megkívánja azt is, hogy az elkerülhetetlen idegen szakkifejezések magyar megfelelőzéséről, értelmezéséről se feledkezzünk meg. Kérésünk az is, hogy a szövegbe iktatott rajzos, ábrás, illusztrációs megoldásoktól lehetőleg tekintünk el.

Azok a szerzők, akik megfelelő feltételekkel rendelkeznek, a számítógéppel írt kéziratot e-mailben küldhetik el.

Nagyon fontos, hogy írják föl *beosztásukat, munkahelyük, iskolájuk pontos nevét, helyét, valamint irányítószám lakcímüket.*

Felhívjuk továbbá szerzőink figyelmét, hogy másodközlésre nem vállalkozunk. Szerkesztőségünknel is érvényes az az általános gyakorlat, hogy kéziratot nem örzünk meg és nem is küldünk vissza.